

Beslutningsforslag nr. B 17. Fremsat den 8. oktober 1985 af Albrechtsen (VS), Pernille Falcon (VS), Lenger (VS), Hanne Thanning Jacobsen (SF), Ebba Strange (SF) og Thoft (SF)

Forslag til folketingsbeslutning

om forbud mod kemiske og bakteriologiske våben

Folketinget beslutter at pålægge regeringen:

- a) at sikre, at der ikke under nogen omstændigheder produceres, oplagres eller bruges kemiske eller bakteriologiske våben på dansk territorium,
 - b) at sikre, at Danmark til enhver tid og fuldt ud opfylder sine forpligtelser ifølge Genèveprotokollen af 1925 om forbud mod anvendelsen til krigsbrug af kvælende, giftige eller lignende gasarter samt af bakteriologiske krigsmidler,
 - c) at sikre, at Danmark på ingen tænkelig måde involveres i beslutninger om eller udførelse af NATOs strategiske og operative forskrifter for anvendelsen af kemiske eller bakteriologiske våben, men derimod gør enhver anstrengelse for at få NATO og de enkelte lande til at afstå fra enhver brug af disse våben,
 - d) at sikre, at ingen fremmede militære enheder på noget tidspunkt medbringer kemiske eller bakteriologiske våben på dansk område, samt at sikre, at der føres den
- nødvendige kontrol hermed,
 - e) at sikre, at styrkerne under enhedskommandoen for Danmark og Schleswig-Holstein ikke på noget tidspunkt vil kunne råde over kemiske eller bakteriologiske våben,
 - f) at støtte kravet om en europæisk zone friholdt for kemiske og bakteriologiske våben,
 - g) at støtte oprettelsen af regionale zoner i Europa friholdt for kemiske og bakteriologiske våben,
 - h) at støtte kravet om fjernelse af de eksisterende lagre af kemiske og bakteriologiske våben i Europa,
 - i) at gøre enhver anstrengelse for at få alle stater til uden forbehold at underskrive Genèveprotokollen af 1925 og
 - j) at gøre enhver anstrengelse – herunder gennem fremsættelse af forslag i NATO, FN m.v. – for at få gennemført et totalt internationalt forbud mod produktion, oplagring og brug af kemiske og bakteriologiske våben.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

A. Indledning

Ingen anden form for krigsførelse er blevet så stærkt fordømt som anvendelsen af kemiske og bakteriologiske våben. Brugen af giftgasserne i 1. verdenskrig vakte en massiv bølge af international afsky, og beretningerne om soldaternes lidelser og disse våbens ukontrollable anvendelse var baggrunden for, at der med Genèveprotokollen af 1925 om forbud mod anvendelsen til krigsbrug af kvælende, giftige eller lignende gasarter samt af bakteriologiske krigsmidler faktisk opnåedes internationale resultater.

En lang række stater har undertegnet denne traktat, om end nogle kun med forskellige forbehold, som desværre begrænser traktatens rækkevidde meget (se herom nedenfor).

Genèveprotokollen må siges at være en af de få fredsbestrebelsers fra mellemkrigstiden, som fik succes. Det er siden lykkedes at undgå anvendelsen af bakteriologiske våben (men ikke produktionen af dem), og det er lykkedes at begrænse brugen af kemiske våben til få tilfælde (om disse, se nedenfor).

Men en af grundene til, at kemiske våben ikke spillede nogen rolle i 2. verdenskrig – hvor der jo ellers blev brugt både raketvåben, brandbomber og atomvåben – var, at de kemiske våben ikke af militæret blev anset for særlig velegnede. Erfaringerne fra 1. verdenskrig viste, at disse våben var ukontrollable – et skift i vindretningen kunne jo f.eks. sende gasserne tilbage, hvor de kom fra, og desuden var våbnene farlige at opbevare i krigszonen.

Desværre eksisterer disse årsager til militær tilbageholdenhed næppe i fremtiden. Hvis de nye kemiske våbentyper – de såkaldte binærvåben – vinder indpas (se afsnit D), og hvis der benyttes langtrækkende fremføringsmidler, øges den militære interesse for disse våben.

De binære nervegasser er først alvorligt farlige, når de rammer målet og de indeholdte komponenter blandes sammen i forbindelse med nedslaget.

Theodore Gold (stedfortræder for USAs forsvarsminister, Caspar Weinberger) skrev herom i 1983: »Binær ammunition er at foretrække fremfor enhedsammunition, fordi den meget lettere kan føres frem i krisetider; den udgør ingen risiko, hvis den ødelægges under et angreb på vores ammunitionsområder« (se NATOs Sixteen Nations, Febr.-March 1983).

I samme artikel forklarer Gold, hvorledes disse våben skal bruges i forbindelse med angreb »i dybden« (»dybe slag«), dvs. de skal ved hjælp af fly, missiler, langtrækkende artilleri eller skibe føres langt ind på modpartens territorium, før de aktiveres: En sådan anvendelse vil begrænse angriberens egen risiko ved brug af kemiske våben, men vil naturligvis kunne enten påføre modparten store tab eller tvinge modparten til at træffe beskyttelsesforanstaltninger, der nedsætter modpartens militære effektivitet.

Netop denne våbentekniske udvikling gør det særlig nødvendigt med en forstærket indsats mod de kemiske våben og en forstærket dansk indsats. Det er naturligvis afgørende vigtigt ikke alene at hindre overførslen af kemiske våben til Danmark og Europa, men også at bremse og forhindre selve produktionen af binærvåbnene. En dansk indsats netop nu er særlig vigtig af to grunde:

For det første, fordi der faktisk synes at være håb om internationale resultater på dette område, idet forhandlingerne om et internationalt forbud mod produktion, oplagring og brug af kemiske og bakteriologiske våben er de eneste forhandlinger om konkrete våbenreduktioner, som ikke brød sammen efter opstillingen af de nye mellemstråleraketter i Europa.

Tillige synes der at være en vis tilnærmelse mellem USA og Sovjet. I hvert fald har Sovjet vist bevægelse på det vanskeligste spørgsmål, kontrolproblemet. I juni 1982 tilkendegav Sovjet, at man ville acceptere en vis systematisk inspektion på stedet af overholdelsen af forbuddet. Et sådant tilbud er ikke fremsat af Sovjetunionen i våbenreduktionsforhandlingerne siden Folkeforbundets dage. Dette er siden fulgt op af nogle konkretiseringer.

På det seneste har Sovjet bl.a. vist vilje til at acceptere permanent inspektion på stedet under destruktionen af de eksisterende lagre af C-våben.

For det andet, fordi Reaganadministrationen i juli 1985 fik grønt lys fra kongressen til at påbegynde en egentlig produktion af binære våben.

Planerne om produktion af binærvåbnene har nøje sammenhæng med udviklingen af en ny doktrin for USAs militære krigsførelse: Airland Battle-doktrinen.

Denne doktrin blev i 1982 sat i kraft for alle USAs hærstyrker og er indeholdt i felthåndbogen, Fiel Manual 100-5, Operations (FM100-5).

I FM 100-5 holdes brugen af kemiske våben og atomvåben ikke længere tilbage som sidste mulighed, når de konventionelle styrker står med ryggen mod muren – tværtimod skal disse våben på et tidligt tidspunkt ind i krigsførelsen på den såkaldt »integrerede slagmark« (se afsnit D).

Sovjetunionen har ligesom USA i tidens løb produceret og oplagret kemiske våben, men man råder ikke over sikker viden om arten og omfanget af de sovjetiske arsenaler, da Sovjetunionen ikke vil aflevere oplysninger herom (se herom i afsnit E.).

Danmark har et klart medansvar, når det gælder den øgede risiko for, at kemiske våben tages i brug. På trods af, at Danmark uden forbehold har undertegnet Genèveprotokollen, har Danmark alligevel accepteret og underordnet sig en NATO-strategi, der tillader brug af kemiske våben (i gengældelsesøjemed). Og den danske regering har endog nægtet at fraskrive sig adgangen til – som led i »afskrækkelsen« – at modtage kemiske våben på dansk jord. Kort sagt:

Danmark deltager i et NATO-forsvar, der bygger på brugen af kemiske våben og på muligheden for stationering af kemiske våben på dansk jord, på trods af at dette er i helt klar og fuldstændig åbenlys modstrid med de internationale forpligtelser, som Danmark har påtaget sig.

Ja, Danmark har endog i Genèveprotokollen forpligtet sig til at udøve enhver anstrengelse for også at få de øvrige lande til at overholde forbudet!

Dette hykleri må nu ophøre: Danmark må for det første naturligvis opfylde sine folkeretlige forpligtelser, og for det andet må Danmark gå foran i kampen mod disse frygtelige våben, således som det også fremgår af den af folkettinget vedtagne motiverede dagsorden af 3. maj 1984, hvori regeringen pålægges at støtte forslaget om et internationalt forbud mod produktion, oplagring og anvendelse af kemiske og bakteriologiske våben.

Beslutningsforslaget skal sikre, at Danmarks politik lægges om fra reel accept af de kemiske våben til konsekvent modstand imod dem.

Beslutningsforslaget udmønter dette i 10 punkter, der angiver, hvilke konkrete skridt der skal tages. (Se herom i bemærkningerne til litra a–j).

B. Genèveprotokollen af 1925: Dens rækkevidde og landenes forbehold

Som allerede nævnt er Genèveprotokollen undertegnet af en lang række lande, herunder stormagterne, men flere af disse lande, bl.a. Sovjetunionen og USA, har underskrevet med forbehold, der reelt indebærer en meget alvorlig begrænsning af traktatens rækkevidde.

I bilag 2 opregnes staterne og deres forbehold.

Med hensyn til traktatens rækkevidde henvises til bilag 3, men her skal det dog fremhæves, at Genèveprotokollen kun forbyder brug af kemiske våben, men altså ikke produktion og oplagring af sådanne.

Og så længe våbnene produceres og oplagres, er der jo risiko for, at de tages i brug – uanset alle folkeretlige bestemmelser.

De største problemer med forbeholdene består i, at bl.a. USA og NATO forbeholder sig adgang til at bruge kemiske våben »i gengældelsesøjemed«, dvs. reelt indebærer Genèveprotokollen for de vigtigste staters vedkommende kun et forbud mod førstebrug af kemiske og bakteriologiske våben.

Andre stater – herunder Danmark – har dog forpligtet sig til under ingen omstændigheder at bruge disse våben, ej heller i gengældelsesøjemed.

Kort fortalt er de tre alvorligste begrænsninger i Genèveprotokollens rækkevidde følgende:

- a) Staternes forbehold.
- b) Det manglende forbud mod produktion og oplagring.
- c) Manglende internationale kontrolforanstaltninger.

Endelig skal nævnes, at protokollen ikke forbyder anvendelse af disse våben mod staternes egen civilbefolkning (forslagsstillerne har af Greenham Common-kvinderne fået oplyst, at de engelske raketbaser er forsynet med kemiske våben til brug mod civilbefolkningen. Der er sandsynligvis tale om kemiske våben, som medfører kortvarig bevidstløshed).

C. Brug af kemiske våben efter 1. verdenskrig

Siden 1. verdenskrig er det lykkedes at begrænse brugen af kemiske våben til få tilfælde. Det er dog ikke lykkedes fuldt ud.

USA udsprøjtede i Vietnamkrigen store mængder plantegifte – bl.a. indeholdende stoffet dioxin – over skove og vådområder. Resultaterne kan i dag iagttages i form af betydelige strækninger, der ligger øde hen, og i form af, at sygeligheden er steget i befolkningen. Se herom Information den 12. september 1984, »USAs kemiske krig: Vietnam årsag til abnormt megen kræft« og Land og Folk den 13. september 1984, »Vietnam lider endnu af den kemiske krig«.

Denne form for kemisk krigsførelse anses ifølge den nævnte artikel i Information af folkeretseksperter for at være omfattet af Genèveprotokollens forbud, som dermed klart blev overtrådt af USA. Endvidere var brugen af disse plantegifte i strid med de internationale miljøkonventioner.

Endvidere har der i krigen mellem Irak og Iran været anvendt sennepsgas og nervegas, hvilket er dokumenteret i en rapport udarbejdet på foranledning af FNs generalsekretær.

Det skal også nævnes, at USA har beskyldt Sovjetunionen for at anvende »gul regn« (Yellow rain) i Afghanistan, hvilket USA dog ikke ifølge SIPRI (SIPRI's Piece 1984, oprustning eller nedrustning) har kunnet føre noget afgørende bevis for.

D. Udviklingen i USAs og NATOs politik for produktion, stationering og brug af kemiske våben

Først i 1975, 50 år efter Genèveprotokollens tilblivelse, tiltrådte USA denne protokol, men som nævnt med det meget vigtige forbehold, at USA forbeholder sig adgang til at bruge kemiske våben i gengældelsesøjemed.

Ifølge forsvarsministerens svar til Albrechtsen (VS) på spørgsmålene S 263, S 385 og S 467 (se Folketings Tidende 1983-84, 2. samling, forhandlingerne sp. 3138, 4665 og 5927) forbeholder også NATO sig retten til at gengælde med kemiske våben. Denne erklærede vilje til at bruge kemiske våben er særlig farlig, når den sammenholdes med den våbenteknologiske udvikling i USA og Frankrig.

Især to snævert forbundne faktorer har aktualiseret militærets interesse for kemiske våben.

For det første den tekniske udvikling, der muliggør produktion af binære nervegasvåben. Den siddende amerikanske regering har tidligere søgt kongressen tre gange om muligheden for at producere disse våben. Men da det er et yderst kontroversielt spørgsmål, er der indtil for nylig alene blevet bevilget penge til forskning og bygning af produktionsanlæg.

Det afgørende skred kom som tidligere nævnt i juli i år, hvor kongressen sagde ja til iværksættelse af den egentlige produktion af binære nervegasvåben. I første omfang drejer det sig om produktion af en 155 mm granat og spaybomben Bigeye, begge med binær gasladning. Produktionen vil koste i alt 2 milliarder dollars. Den betingelse, som Repræsentanternes Hus havde givet for at sige ja til produktionen, nemlig at de europæiske NATO-allierede selv skulle tilkendegive, at de ønskede de nye binærvåben oplagret i Vesteuropa, blev ikke vedtaget. I stedet skal der nu blot ske en orientering af de europæiske allierede. Den endelige klargøring af de binære våben kan dog først ske fra oktober 1987. Der er altså en omend lille mulighed for at forhindre færdiggørelsen af de nye C-våben.

For det andet den militærstrategiske udvikling i USA, der går mere og mere i retning af at anvende såvel kemiske som atomare våben på lige fod med konventionelle våben. I førortalte FM 100-5 hedder det bl.a.:

»Ved at udvide slagmarken og integrere konventionelle, atomare, kemiske og elektroniske midler kan styrkerne udnytte fjendens svagheder overalt. Slagmarken rækker fra den tætte nærkamp til styrker, der nærmer sig dybt i fjendens bagland. Ved at kæmpe på denne måde kan US-hæren hurtigt begynde offensive aktioner med luft- og landstyrker og afslutte slaget på egne betingelser.«

Denne doktrin er kendt under betegnelsen Airland Battle og er meget offensiv i kraft af sin vægt på angreb dybt i fjendens bagland, og den er desuden kendt for at sænke tærsklen for brug af både atomvåben og kemiske våben, idet våbnene fra første færd integreres i den samlede krigsførelse. I realiteten er det våbnenes effektivitet, der afgør, om de bruges.

At de nye binære våben tænkes anvendt side om side med A-våben, fremgår også af, at spraybomben Bigeye, der skal bruges til angreb i dybden, er blevet testet med henblik på at kunne fungere under påvirkning af elektromagnetisk puls. Argumentet om, at de kemiske våben ville gøre NATO mindre afhængig af atomvåben, i og med at man så ikke behøvede at optrappe til A-våben, har derfor hverken belæg i de militære doktriner eller våbenteknologien.

I FM 100-5 hedder det bl.a. om A- og C-våbens fordele:

»Sammenbruddet for en stor og indesluttet fjendtlig styrke kan fremskynde betydeligt ved brug af kemiske eller atomare våben.« Og videre:

»Atomar og kemisk ild kan også ødelægge fjendens defensive positioner og støtte en gennem-

trængning.« Specielt om kemiske våben hedder det bl.a.:

»Anvendt massivt og på rette måde og uden varsel kan kemisk ild:

- skabe høje tab hos dårligt trænedede eller dårligt udstyrede styrker,
- nedsætte effektiviteten hos våben, køretøjer og kommandoposter ved at tvinge deres operatører til at bruge beskyttelsesudstyr,
- indskrænke brugen af våben, forsyninger og udstyr ved at forurene.«

Oprensningen af »fordele« fortsætter. Her skal kun nævnes en sidste: »Tvinge fjenden til at gennemgå rensningsoperationer, hvorved der skabes nye mål for kemisk eller anden ild.«

Theodore Gold, stedfortræder i kemiske anliggender for USAs forsvarsminister, bekræftede da også under en senatshøring, at det også er disse doktrinændringer, som øger behovet for de nye C-våben. Han sagde bl.a.: »... ud over Bigeye ønsker vi også midler til produktion af M-687 binære 155 mm artilleriprojektilkomponenter. M-687 kan fuldt ud bruges i moderne artillerikanoner. M-687 har en længere rækkevidde end de eksisterende projektiler og er meget lettere og sikrere at håndtere gennem hele dens livscyklus. Det eksisterende lager af artilleriprojektiler er uegnet i type og evne. Den del af lageret, som kan bruges, består af 155 mm og 8-tommer nervegas projektiler. Mere end halvdelen af disse er fyldt med nervegassen VX, der har vedvarende virkning, hvad der er taktisk uegnet for hærens meget mobile aggressive forsvarsdoktrin.« (DOD authorization for fiscal year 1985, Hearings before the Committee on Armed Services, 26. april 1984).

Det er karakteristisk, at forfatterne til FM 100-5 godt nok nævner, at USAs doktrin kun forudsætter kemiske våben anvendt i gengældelsesøjemed, men samme forfattere har svært ved at skjule deres begejstring for disse forfærdelige våbens mange »fordele«, og de kemiske våben indgår i doktrinerne på en måde, der gør det svært at tro, at de først vil blive anvendt som modsvar.

Trods forsvarsministerens benægtelser (spørgsmålene S204, S 236, S 237, S 264 og S 808, folketingsåret 1983-84, 2. samling) er denne doktrin allerede taget i brug i NATO-sammenhænge.

Således har USAs forsvarsminister Caspar Weinberger sagt, at »Airland Battle-doktrinen blev indført under Reforger-øvelsen i 1982 i Europa og under andre øvelser i Korea og USA« (US-Congresse, Committee on Armed Services, DOD Aut-

horizations for FY 1984, 98th, Cong. 1st Session, part 1.1.1983).

I indledningen til FM 100-5 kan man da også læse, at USA betragter den som »i overensstemmelse med NATOs doktrin og strategi«.

Der er ingen tvivl om, at de nye binærvåben især er tiltænkt Europa og fremfor alt Vesttyskland, som er det eneste land i Vesteuropa, hvor man med sikkerhed ved, at USA i forvejen har oplagret kemiske våben. NATOs chef for Europa, Bernard Rogers, har flere gange opfordret vesteuropæerne til at sige ja til disse våben. (Se f.eks. Jane's Defence Weekly nr. 26, 1984). Og ifølge Politiken den 27. august 1984 anbefaler en »gruppe højstående britiske og amerikanske officerer alliancen at oprette lagre af kemiske våben - hovedsagelig giftgasser - i Vesteuropa.«

At den binære våbenproduktion ikke længere er afhængig af, at de europæiske NATO-allierede direkte skal bede om at få våbnene udstationeret, ændrer ikke ved, at binærvåbnene kommer til Europa. Det er først og fremmest en amerikansk indkommelse over for de vesteuropæiske allierede, der herved undgår den folkelige protest, som ville opstå, hvis de selv skulle fremsætte ønsket om nye nervegasser.

Men på trods af det har den planlagte stationering af C-våben ikke kunne undgå at møde modstand. Ikke alene har oppositionen i den vesttyske forbundsdag modsat sig stationeringsplanerne. Også CSU/CDU har sagt nej til stationeringen og tillige besluttet også at kræve de nuværende amerikanske C-våben væk fra Vesttyskland. Tilbage står imidlertid det alvorlige problem, at den vesttyske regering muligvis ikke har mulighed for at nedlægge veto mod stationeringen af nye C-våben. USA har ikke villet love at tage hensyn til vesttyskerne i denne sag.

De nye binærvåben har også mødt skepsis i Den nordatlantiske Forsamling (NATO-parlamentarikerne). Bl.a. blev der i 1981 udarbejdet en rapport om »Chemical weapons and the Alliance« af den militære komité under Den nordatlantiske Forsamling. I denne rapport gives ikke nogen endelige anbefalinger, men det hedder bl.a. om behovet for nye binærvåben:

»Men NATOs gengældelse vil blive rettet mod Warszawapagtstyrker, der er helt klar over den kemiske dimension i konflikten og derfor må formodes at være velforberejdede på at beskytte sig mod dens virkninger. Derfor er det eneste rationelle for gengældelsesstyrker på den baggrund at tvinge modparten til at sænke sin operative effektivitet ved at skulle tage beskyttelsesforanstaltninger

F.t. beslutn. vedr. kemiske og bakteriologiske våben

i brug. Det eksisterende gengældelsesarsenal betragtes af mange som mere end tilstrækkeligt til at opfylde denne opgave« (Y 186, side 7).

Samme Nordatlantiske Forsamling udtalte i november 1980 i en henvendelse til Det nordatlantiske Råd, at man var »overbevist om, at forslag om at deployere nye offensive kemiske våben i Europa ville fremprovokere en stærk reaktion i den europæiske offentlighed«, og man opfordrede derfor Det nordatlantiske Råd til »hurtigt at konsultere om offensive kemiske våbens rolle i NATOs strategi«. Hvad der eventuelt er kommet ud af disse konsultationer, vides ikke. Det har imidlertid ikke standset den amerikanske regerings planer om produktion af binærvåben og overførsel af disse til Europa.

Selv om det skulle lykkes at forhindre stationering og produktion af de nye binære nervegasser, er dette ikke ensbetydende med, at risikoen for brug af kemiske våben ikke er vokset i de senere år.

Således blev der allerede under præsident Carter igangsat et moderniseringsprogram af de eksisterende lagre af kemiske våben. Dette program er færdigt i 1987 og betyder en tredobling af den mængde kemiske våben, som er umiddelbart anvendelige set i forhold til 1982.

Det samlede lager af amerikansk giftgas anslås til 38.000 tons, og ca. 6.000 til 10.000 tons ammunition er oplagret i Vesttyskland. Herudover råder også Frankrig over kemiske våben. De franske lagre anslås til at være på størrelse med de amerikanske i Vesttyskland. Efter alt at dømme foregår der et samarbejde mellem USA og Frankrig omkring udvikling af binærvåben, og under alle omstændigheder er Frankrig ved at udvikle binærvåbenteknologi på SNPE-fabrikken i Toulouse (SIPRI 1982 og 1983).

E. Sovjets politik

Det er uvist, om der i øjeblikket produceres kemiske våben i Sovjet. Således hedder det i en rapport om kemiske våben fra den militære komité under Den nordatlantiske Forsamling, at »tidligere forsvarsminister Brown afgav vidneudsagn om, at der »ikke findes noget særligt overslag« over de sovjetiske lagre af kemiske våben. Mens det påstås, at Sovjetunionen har indladt sig i en massiv opbygning af kemiske krigsmidler, er der ikke noget virkeligt bevis tilgængeligt i den uklassificerede litteratur, som foregiver at vise, at Sovjetunionen har produceret nogen som helst kemiske våben siden 1970.«

Såfremt dette er sandt, har Sovjetunionen altså frivilligt undladt at producere kemiske våben, siden USA holdt op med det i 1969, da Nixon beordrede et stop.

Som ovenfor nævnt har Sovjetunionen i forhandlingerne om et totalt forbud mod kemiske våben indvilliget i, at der skal gennemføres en systematisk international inspektion til sikring af forbuddets overholdelse.

Officielle amerikanske kilder hævder, at Sovjet siden 1970 har forøget sine lagre gennem nyproduktion, men kildematerialet er meget spinkelt, ligesom det også er uklart, i hvilket omfang sovjetiske kemiske våben er stationeret i de østeuropæiske lande. Se herom Julian Perry Robinsons før-omtalte artikel i SIPRI Yearbook 1984.

Sovjetunionen har også undertegnet Genèveprotokollen, men med forbehold (forbeholder sig adgang til gengældelse). Se bilag 2.

F. Den danske politik: det fuldstændige hykleri

Det officielle grundlag for Danmarks politik er følgende:

- a. Danmark underskrev – uden forbehold – allerede i 1925 Genèveprotokollen og har således forpligtet sig til under ingen omstændigheder at bruge kemiske våben. Danmark har desuden forpligtet sig til at »udøve enhver anstrengelse« med henblik på at få andre stater til at overholde forbuddet.
- b. I folketingets dagsorden af 3. maj 1984 pålægger folketinget regeringen at støtte et internationalt forbud mod produktion, oplagring og anvendelse af kemiske og bakteriologiske våben.
- c. I direkte modstrid med litra a har Danmark imidlertid tiltrådt en NATO-strategi, der tillader brugen af kemiske våben i gengældelsesøjemed. Danmark har her taget medansvar for et militært samarbejde, hvori Danmark indgår, samtidig med at deltagelsen i dette militære samarbejde indebærer en klar overtrædelse af Danmarks folkeretlige forpligtelser.
- d. Hertil kommer, at forsvarsminister Engell den 23. juli 1984 i et svar på et skriftligt spørgsmål har oplyst, at »regeringens politik med hensyn til stationering af kemiske våben på dansk territorium ganske svarer til den gældende politik vedrørende stationering af atomvåben.« (Se svaret på spørgsmål S 810, Folketingstidende 1983-84, 2. samling, forhandlingerne sp. 7880).

Da det jo desværre endnu ikke er lykkedes at sikre Danmarks atomvåbenfrihed i krise- og krigstid, indebærer dette svar, at regeringen forbeholder

sig adgang til at modtage kemiske våben på dansk jord.

Den 3. august 1984 uddybede forsvarsministeren dette i et svar på et nyt spørgsmål:

»Jeg ser ikke nogen uoverensstemmelse mellem det forhold, at Danmark under ingen omstændigheder vil kunne anvende kemiske våben, og det forhold, at Danmark ikke på forhånd har afskrevet sig muligheden af i en kritisk situation at tillade alliancepartnere at indføre kemiske våben på dansk territorium som en afskrækkende foranstaltning.« (Se svaret på spørgsmål S 848, Folketingstidende 1983-84, 2. samling, forhandlingerne sp. 7931).

Men et våben kan jo kun have en afskrækkende virkning, hvis der er vilje til at bruge det (eller i hvert fald hos modparten er tro på, at denne vilje er til stede). Denne vilje markeres jo netop ved at anvende udtrykket »afskrækkende foranstaltning«.

Herefter blev ministeren spurgt, hvorledes kemiske våben, der stationeres på dansk jord, men som jo under ingen omstændigheder må bruges, kan have afskrækkende virkning.

Ministeren var nu så trængt af sine selvmodsigende besvarelser, at han nøjedes med arrogant at erklære sin manglende lyst til at diskutere »de hypotetiske situationer, som spørgeren er inde på.« (Besvarelse af 17. august 1984 på spørgsmål S 910, se Folketingstidende 1983-84, 2. samling, forhandlingerne sp. 8020).

Men ministeren tilføjede dog:

»Lad mig blot erindre om, at hvis spørgsmålet om tilkaldelse af forstærkninger nogen sinde skulle blive aktuelt, vil både regering og folketing skulle tage stilling til spørgsmålet – om stationering af kemiske våben i Danmark – »i lyset af de konkrete omstændigheder.«

Disse »konkrete omstændigheder« vil efter al sandsynlighed være en overophedet situation præget af forvirring, angst og massehysteri drevet frem af et ensrettet statsligt propagandaapparat. I en sådan situation risikerer vi særdeles hurtigt, at stationeringen af kemiske våben accepteres, og derfra vil vejen være banet for brug af kemiske våben på dansk jord i den situation, hvor kommandoen overføres til enhedskommandoen for Schleswig-Holstein og Danmark.

Desværre er situationen i verden i dag således, at man ikke – som forsvarsministeren – kan nægte at diskutere denne mulighed, og derfor er det afgørende at sikre, at der nu træffes en beslutning, der forhindrer, en sådan situation kan opstå, hvor danske myndigheder accepterer USA's og NATO's

eventuelle ønske om stationering og i givet fald brug af kemiske våben på dansk jord.

Og dette er så meget desto mere presserende, eftersom der (i modsætning til for A-våbnenes eksisterende nogen som helst procedure for politiske konsultationer i NATO i forbindelse med frigivelse (dvs. overførsel og brug) af kemiske våben. Sådanne procedurer findes alene i det amerikanske kommandosystem. (Se SIPRI Yearbook 1985, s. 165).

Den danske politik er altså i dag præget af et enestående hykleri – et fuldstændigt misforhold mellem Danmarks officielle målsætning og Danmarks folkeretlige forpligtelser på den ene side og på den anden side faktiske underordning under USA's og NATO's politik for anvendelsen af kemiske våben.

Dette misforhold kan kun rettes op på den måde, at Danmark friholdes for kemiske våben, og at Danmark løsrives fra NATO's strategi for anvendelsen af kemiske våben.

Dette er nødvendigt for at øge den danske befolknings sikkerhed, for at bidrage til afspænding og for at kunne overholde Danmarks internationale forpligtelser.

Bemærkninger til forslaget enkelte punkter

Ad a

Danmark bør gå foran i kampen mod de kemiske og bakteriologiske våben, og dette kan gøres ved, at Danmark straks – og ensidigt – erklærer sig fri for disse våben og sikrer, at de under ingen omstændigheder produceres, oplagres eller bruges på dansk område.

Forslagsstilleren går ud fra, at der ikke i dag findes eller produceres kemiske våben på dansk område, dvs. litra a skal sikre, at denne tilstand opretholdes under alle omstændigheder.

Ad b

Desværre er det jo nødvendigt, at regeringen pålægges at opfylde Danmarks folkeretlige forpligtelser, jfr. analysen af den danske politik (se afsnit F).

Ad c

Litra c er en praktisk konsekvens af litra b.

Ad d

Litra d er en praktisk konsekvens af litra a. Den nødvendige kontrol med, at der ikke indføres kemiske eller bakteriologiske våben på dansk jord,

kan tilrettelægges på samme måde, som forslagsstillerne har foreslået det i forslag til folketingsbeslutning om kontrol med overholdelsen af Danmarks atomvåbenfrihed, se Folketingstidende, tillæg A sp. 681.

Ad e

Litra e er en nødvendig praktisk forudsætning for opfyldelsen af litra a og b.

Ad f

En europæisk zone friholdt for kemiske og bakteriologiske våben er bl.a. foreslået af Palme-kommissionen, og for nylig har det vesttyske socialdemokrati, SPD og det østtyske kommunistparti, SED, lavet et fællesforslag om oprettelsen af et C-våbenfrit Europa. Den 13. september i år blev dette forslag fulgt op af en fælleshenvendelse fra regeringerne i DDR og Tjekkoslaviet til den vesttyske forbundsregering om at indlede forhandlinger med det formål at sikre et Europa uden C-våben. Sådanne bestræbelser skal naturligvis støttes.

Ad g

Oprettelsen af regionale zoner i Europa friholdt for kemiske våben kan være vigtige skridt på vejen til et Europa uden C-våben og et totalt forbud mod produktion, oplagring og brug af disse og bakteriologiske våben. F.eks. foreslås det i fællesforslaget fra SPD-SED, at et indledende skridt kan være en centraleuropæisk zone friholdt for kemiske våben, en zone, som mindst skal omfatte DDR, Vesttyskland og Tjekkoslaviet. Sådanne initiativer skal naturligvis ligeledes støttes, ligesom det vil være naturligt, at Danmark tilslutter sig sådan en zone. Ligeledes bør der i forlængelse af den danske C-våbenfrihed arbejdes for at gøre Norden friholdt for C-våben.

Ad h

Litra h ligger i forlængelse af bestræbelserne i litra f og g.

Ad i

Litra i udgør et vigtigt skridt i retning af et totalt forbud.

Ad j

Litra j er en berkæftelse af den politik, som folketinget udstak igennem vedtagelsen af den motiverede dagsorden af 3. maj 1984.

Nærværende beslutningsforslag er en delvis genfremsættelse af et af venstresocialisterne og socialistisk folkeparti den 25. oktober 1984 fremsat forslag, se Folketingstidende 1984-85, sp. 947 og 1591, samt tillæg A sp. 921 og tillæg B sp. 1369.

Forslaget nåede ikke til 2. behandling i det pågældende folketingsår. I en beretning afgivet af forsvarsudvalget den 9. maj 1985 redegør et flertal i udvalget for, hvorfor bl.a. dette forslag i lighed med en række andre forslag ikke kunne færdigbehandles:

»Et flertal (socialdemokratiets, det konservative folkepartis, venstres, centrum-demokraternes og kristeligt folkepartis medlemmer af udvalget) finder, at det på nuværende tidspunkt hvor ikke alle udvalgets spørgsmål vedrørende de ovenfor nævnte beslutningsforslag er besvaret, ikke er muligt at færdigbehandle forslagene.«

Socialdemokratiets medlemmer af udvalget udtaler derudover i beretningen over forslaget, at man i princippet er enig i indholdet af forslaget til folketingsbeslutning om forbud mod kemiske og bakteriologiske våben og tilføjer følgende:

»I henhold til gældende tradition om, at seriøse spørgsmål skal være besvaret før betænkningss afgivelse, foreslår mindretallet, at forslaget genfremsættes først i næste folketingssamling.

Mindretallet finder det hensigtsmæssigt ved genfremsættelsen af forslaget, at partierne, der støtter dets indhold, får lejlighed til at overveje, om der i de svar, der er givet på stillede spørgsmål, er noget, der berettiger til ændringer i teksten.

Mindretallet er klar til at stemme for et sådant forslag ved behandlingen i folketinget i næste samling.«

Bilag 1**Protokol om forbud mod anvendelsen til krigsbrug af kvælende, giftige eller lignende gasarter samt af bakteriologiske krigsmidler**

I deres respektive regerings navn erklærer de undertegnede befuldmægtigede:

I betragtning af, at den almindelige mening i den civiliserede verden med rette har fordømt brugen af kvælende, giftige eller lignende gasarter såvel som alle tilsvarende væsker, stoffer og midler i krig;

I betragtning af, at forbud mod sådan brug har fundet udtryk i traktater, som flertallet af verdens stater er parter i; og

I den hensigt at få dette forbud, der i lige grad binder folkenes samvittighed og handlemåde, almindelig anerkendt som udgørende en del af folkeretten,

At de høje kontraherende parter, for så vidt de ikke allerede er parter i traktater, der forbyder denne brug, anerkender dette forbud, er enige om at udstrække dette forbud til at omfatte brug af bakteriologiske krigsmidler og indgår på at betragte sig som indbyrdes bundne i overensstemmelse med denne deklarations bestemmelser.

De høje kontraherende parter vil på enhver måde bestræbe sig for at formå andre stater til at tiltræde denne protokol. Tiltræ-

delsen skal meddeles den franske republiks regering og skal af denne meddeles alle magter, der har undertegnet eller tiltrådt. Tiltrædelsen træder i kraft den dag, den franske republiks regerings meddelelse finder sted.

Denne protokol, hvis franske og engelske tekster begge er autentiske, skal ratificeres snarest muligt. Den skal dateres i dag.

Ratifikationerne af denne protokol tilstilles den franske republiks regering, som giver hver af de magter, der har undertegnet eller tiltrådt, meddelelse om deponeringen.

Ratifikations- eller tiltrædelsesinstrumenterne forbliver deponeret i den franske republiks regerings arkiver.

Denne protokol træder i kraft for hver af de undertegnede magter den dag, deponeringen af deres ratifikation finder sted, og fra dette øjeblik er denne magt bunden lige over for de andre magter, der allerede har deponeret deres ratifikationer.

Til bekræftelse heraf har de befuldmægtigede undertegnet denne protokol.

Udfærdiget i Genève i ét eksemplar den syttende juni nitten hundrede femogtyve.

Bilag 2

Stater tilsluttet protokollen om forbud mod anvendelsen til krigsbrug af kvælende, giftige eller lignende gasarter samt af bakteriologiske krigsmidler*)

Stater, som har afgivet ratifikations- eller tilslutningserklæringer, eller som fortsat er forpligtet som følge af indgåede forlængelsesaftaler eller på grund af anmeldelse til De Forenede Nationers generalsekretær:

1 c	Amerikas Forenede Stater – 10. april 1975
	Argentina – 12 maj 1969
1 a b	Australien – 22. januar 1930
1 a b 2	Bahamaøerne
2	Barbados – 22. juni 1976
1 a b	Belgien – 4. december 1928
6	Bhutan – 12. juni 1978
1 a b 2	Botswana
	Brasilien – 28. august 1970
1 a b	Bulgarien – 7. marts 1934
	Burkina Faso – 3. maj 1971
1 a b 2	Burma
1 a b	Canada – 6. maj 1930
	Den centralafrikanske Republik – 31. juli 1970
1 a b	Chile – 2. juli 1935
7	Comorerne
	Cuba – 24. juni 1966
	Cypern – 12. december 1966
	Danmark – 5. maj 1930
7	Djibouti
	Den dominikanske Republik – 8. december 1970
	Ecuador – 16. september 1970
	Egypten – 6. december 1928
	Elfenbenskysten – 27. juli 1970
1 a b	Estland – 28. august 1931
	Etiopien – 18. september 1935
1 a b	Fiji – 21. marts 1973
	Finland – 26. juni 1929
1 a b 3	Frankrig – 9. maj 1926
	Gambia – 16. november 1966
	Ghana – 3. maj 1967
1 a b	Grenada
	Grækenland – 30. maj 1967
1 a b 2	Guyana

- 1 a b Indien – 9. april 1930
- Indonesien – 26. januar 1971
- 1 a b Irak – 8. september 1931
- Iran – 4. juli 1929
- Irland – 18. august 1930
- Island – 2. november 1967
- 1 a b Israel – 20. februar 1969
- Italien – 3. april 1928
- Jamaica – 31. juli 1970
- Japan – 21. maj 1970
- 1 a b d Jordan – 20. januar 1977
- Jugoslavien – 12. april 1929
- Kenya – 6. juli 1970
- 1 a b Kina (Folkerepublikken) – 9. august 1952
- Kina (Taiwan) – 7. august 1929
- 1 a b d Kuwait – 15. december 1971
- Lesotho – 15. marts 1972
- Letland – 3. juni 1931
- Libanon – 17. april 1969
- Liberia – 2. april 1927
- 1 b d Libyen – 29. december 1971
- Litauen – 15. juni 1933
- Luxembourg – 1. september 1936
- Madagaskar – 12. august 1937
- Malawi – 14. september 1970
- Malaysia – 10. december 1970
- Maldiverne – 6. januar 1967
- Mali – 19. november 1966
- Malta – 15. oktober 1970
- Marokko – 13. oktober 1970
- Mauritius – 8. januar 1971
- Mexico – 15. marts 1932
- Monaco – 6. januar 1967
- 1 b Mongolske Folkerepublik – 6. december 1968
- 1 c 4 Nederlandene – 31. oktober 1930
- Nepal – 9. maj 1969
- 1 a b New Zealand – 22. januar 1930
- Niger – 19. april 1967
- 1 a b Nigeria – 15. oktober 1968
- Norge – 27. juli 1932
- Pakistan – 9. juni 1960
- Panama – 4. december 1970
- 1 a b Papua New Guinea – 16. september 1975
- Paraguay – 14. januar 1969
- Philippinerne – 29. maj 1973
- Polen – 4. februar 1929
- 1 a b Portugal – 1. juli 1930

- Qatar – 16. september 1976
- 1 a b Rumænien – 23. august 1929
Rwanda – 25. juni 1964
- Saudi Arabien – 27. januar 1971
Schweiz – 12. juli 1932
- 1 a b 2 Seychellerne
Sierra Leone – 20. marts 1967
- 1 a b 2 Singapore
- 1 a b Sovjetunionen – 5. april 1928
- 1 a b Spanien – 22. august 1929
- Sri Lanka – 20. januar 1954
- 1 a b 5 Storbritannien – 9. april 1930
Sudan – 17. december 1980
- 1 c 4 Surinam
Sverige – 25. april 1930
- 1 a b 2 Swaziland
- 1 a b Sydafrika – 22. januar 1930
- 1 d Syrien – 17. december 1968
- Tanzania – 22. april 1963
Thailand – 6. juni 1931
- 1 b Tjekkoslavakiet – 16. august 1938
Togo – 5. april 1971
Tonga – 28. juli 1971
Trinidad og Tobago – 30. november 1970
Tunesien – 12. juli 1967
Tyrkiet – 5. oktober 1929
Den tyske demokratiske Republik
Forbundsrepublikken Tyskland – 25. april 1929
- Uganda – 24. maj 1965
Ungarn – 11. oktober 1952
Uruguay – 12. april 1977
- Vatikanstaten – 18. oktober 1966
Venezuela – 8. februar 1928
- 1 a b Vietnam – 23. september 1980
- 1 b Den arabiske Republik Yemen (Sana) – 17. marts 1971
- 1 a b 2 Zambia
- Østrig – 9. maj 1928

Forklaringer:

1. a, b, c, d. Med følgende forbehold over for protokollen:
 - a Bindende kun for så vidt angår andre tilsluttede.

- b Ophører med at være bindende, hvad angår enhver fjendtlig stats væbnede enheder eller allierede, som ikke overholder bestemmelserne.
 - c Ophører med at være bindende for så vidt angår brug af kemiske midler mod enhver fjendtlig stat, hvis væbnede enheder eller allierede ikke overholder bestemmelserne.
 - d. Indbefatter ikke godkendelse af eller involverer traktatmæssige relationer i forhold til Israel.
- 2 I kraft af aftale med tidligere moderstater eller anmeldelse til De Forenede Nationers generalsekretær om fortsættelse af traktatmæssige rettigheder og pligter ved uafhængighed.
 - 3 Gælder for alle franske besiddelser.
 - 4 Gældende for Surinam og Curaçao.
 - 5 Binder ikke Indien eller noget medlem af Det britiske Statssamfund, som er selvstændigt medlem af Folkeforbundet, og som ikke separat underskriver eller tilslutter sig protokollen. Den er gældende for alle kolonier.
 - 6 Tilslutningen blev afgivet 12. juni 1978, men den franske regering har anmodet om, at tilslutningen træder i kraft ved den franske notifikation af 19. februar 1979.
 - 7 Inkluderet i den franske erklæring. Fortsat tilslutning er åbenbart ikke besluttet.

*) Kilde: »Arms and Disarmament Agreements«, 1982, udgivet af United States Arms Control and Disarmament Agency (uofficiel oversættelse).

Uddrag af SIPRI Yearbook 1976

11. Genève-protokollen av 1925 om kjemisk og bakteriologisk krigføring og dens nåværende status

17. juni 1975 var det gått 50 år siden det i Genève ble undertegnet en protokoll om forbud mot krigersk bruk av kvelende, giftige og andre gasser og mot bakteriologisk krigføring. Avtalen var kommet i stand på grunnlag av de rystende erfaringene fra første verdenskrig, der minst 125 000 tonn giftige kjemikalier ble brukt og tapene i denne forbindelse gikk opp i hele 1 300 000.

Genève-protokollens historiske betydning ligger i at det ble satt en folkerettslig barriere, «som er forpliktende både for statenes samvittighet og praksis», mot holdninger som generelt sett var blitt fordømt av offentligheten i hele den siviliserte verden. Den har imidlertid en svakhet, og denne er den samme som gjelder alle krigens lover; de regler som settes opp for krigførende makter i fredstid holder ofte ikke stand mot det press som oppstår i krigstid. Og etter 1925 har faktisk kjemiske våpen blitt brukt ved flere anledninger. Men i alle disse tilfellene har den internasjonale indignasjon og fordømmelse vært så sterk at det er blitt klart at de folkerettslige reglene er alment godtatte, og at Genève-protokollen gir uttrykk for dette. Det er i stor utstrekning protokollens fortjeneste at den kjemiske krigførings historie etter den første verdenskrig har vist relativ beherskelse og at ingen bakteriologiske våpen er blitt brukt i moderne tid. Ikke desto mindre kan under visse omstendigheter de våpnene som er forbudt i Genève-protokollen bli brukt, og denne faren vil ikke forsvinne så lenge som de er tilstede i statens militære arsener.

I løpet av de siste 50 år har man funnet frem til nye og giftigere forbindelser enn de som ble brukt under den første verdenskrig, og spredningsmetodene er blitt sterkt forbedret. Hvis disse nye våpnene noensinne skulle bli brukt i større omfang, ville de forårsake

enorme tap i menneskeliv, større enn noensinne tidligere, og sivile personer ville bli enda mer utsatt enn militært personell. Hele den samfunnsstruktur og det miljø vi lever i ville bli berørt. Bare absolutt stans i utviklingen og produksjonen av disse våpnene, og ødeleggelse av eksisterende lagre, vil kunne eliminere denne faren. Det første skritt i denne retning er allerede blitt gjort i og med undertegnelsen av konvensjonen om biologisk nedrustning. Likevel venter vi fremdeles på en avtale om forbud mot utvikling, fremstilling og lagring av kjemiske våpen, og dette til tross for mange års internasjonale forhandlinger. Og disse er faktisk langt viktigere enn biologiske våpen. I mellomtiden er det oppstått en ny fare, faren for at det vil bli innført såkalt binærgass. Dette er en form for ammunisjon som er ladet med to eller flere ikke-giftige kjemikalier som blandes og reagerer underveis mot målet og der reaksjonsproduktet er en nervegass. Når disse våpnene først er deployert, kan vanskelighetene i forbindelse med de kjemiske nedrustningsforhandlingene med hensyn til kontroll med at en eventuell avtale overholdes, øke i den grad at en avtale blir så å si umulig. Det er derfor meget nødvendig å nå frem til raske tiltak på dette området. Men slike tiltak bør ikke forhindre ytterligere tiltak for å styrke Genève-protokollen.

I og med at USA ganske nylig har undertegnet Genève-protokollen, er allerede alle stater av militær viktighet forpliktet av den. Men mange stater er fremdeles ikke med, for bare 94 stater har undertegnet den. (Ikke-medlemmene, i og utenfor FN, fremgår av fortegnelsen som er gitt nedenfor). Men kjemisk krigføring vil sannsynligvis lettere kunne oppstå mellom mindre land enn mellom stormaktene. FN har flere ganger anbefalt at statene generelt skulle slutte seg til Genève-protokollen, for dette ville styrke den betraktelig. Dessuten bør alle parter godta at protokollen anvendes på *alle* væpnede konflikter.

Det kan også synes ønskelig at enkeltstaterne formelt bekrefter at Genève-protokollen er altomfattende. En slik erklæring ville måtte bli gitt i overensstemmelse med FNs Hovedforsamlings resolusjon i 1969, der det heter at protokollens forbud gjelder bruk av *alle* biologiske og kjemiske krigføringsmetoder, uansett teknisk utvikling.

Videre bør de reservasjoner som en rekke stater har knyttet til protokollen og som begrenser dens virkninger for de stater som er med i den utelukkende til et forbud mot første bruk, trekkes tilbake slik at forbudene blir mer universelle og absolutte. Under alle

omstendigheter er reservasjonen med hensyn til å bruke bakteriologiske metoder i krigføring mot stater som ikke er med i konvensjonen eller som gjengjeldelse klar uforenlig med konvensjonen for fullstendig utelukkelse av biologiske våpen. Den bør derfor erklæres død og maktesløs.

Endelig ville Genève-protokollens effektivitet kunne økes hvis man ble enige om en internasjonal fremgangsmåte når det gjelder å kontrollere påstanden om brudd på avtalen. Erfaringene hittil har klart påvist behovet for en slik fremgangsmåte.